

te zu abstrahieren und führt zu Antworten, die der allgemeinen Verwaltungslehre zugehören. In diesem systematischen Zusammenhange bedeutet also das Rechtsquellenproblem die Frage nach den Arten von Rechtsformen, in denen Verwaltungsrecht überhaupt in Erscheinung tritt.“

„Unter Rechtsquellen des Verwaltungsrechtes pflegt die Rechtslehre demnach Rechtsercheinungen zu verstehen, die Verwaltungsrecht zum Inhalt haben; z. B. Gesetze oder Verordnungen oder Gewohnheitsrecht verwaltungsrechtlichen Inhaltes. In diesem Sinn soll auch im folgenden von Rechtsquellen die Rede sein. Es darf aber nicht übersehen werden, daß denkbarerweise auch in anderem Sinne von Rechtsquellen des Verwaltungsrechtes gesprochen werden kann: in dem Sinne von Recht enthaltenden Rechtsercheinungen, die der Verwaltung angehören, im Sinne von Recht schaffenden Verwaltungshandlungen. Die angedeuteten beiden Begriffe der Verwaltungsrechtsquelle schließen sich ebensowenig aus wie sie sich decken; sie kreuzen vielmehr einander.“ (str. 98.)

Literatura.

Alf Ross: „Theorie der Rechtsquellen.“ Ein Beitrag zur Theorie des positiven Rechts auf Grundlage dogmengeschichtlicher Untersuchungen (1929); Adickes: „Zur Lehre von den Rechtsquellen“ (1872); Ehrlich: „Beiträge zur Theorie der Rechtsquellen“, I. (1902); Geny François: „Méthode d'Interpretation et sources du droit privé positif“ (1919); Jung Erich: „Positives Recht.“ Ein Beitrag zur Theorie von Rechtsquelle und Auslegung (1907); Spiegel: „Gesetz und Recht“, Vorträge und Aufsätze zur Rechtsquellenlehre (1913); Bulín: „Konstrukce pojmu právních pram.“ (Englišův Sborník, str. 479).

František Weyr.

Právní řád.

Pojem p-ho ř-u jest z nejzákladnějších právních pojmů vůbec. Přes to panovala o něm v právní vědě dlouho nejasnost. Zdá se vůbec, že teprve v novější době jest výrazu „právní řád“ užíváno teorií právní a praxí častěji a soustavněji. Pro starší pravovědu znamenal pojem p-ho ř-u namnoze synonym obecného pojmu „práva“, a to práva v objektivním smyslu. Tímto objektivním právem míněn pak soubor právních „zásad“ (viz na př. Hanel, Všeobecná právo- i státověda, str. 5), nebo „pravidel“ (viz Tilsch, Občanské právo rakouské, str. 1.) pro chování lidské. Nesčetné učebnice a literární systémy obírají

se proto pojmem a definicí práva objektivního, skoro žádný však pojmem a definicí p-ho řádu. Je na př. v tomto směru příznačné, že právní lexikony jako Handwörterbuch der Staatswissenschaften nebo Holzendorffův Rechtslexikon neobsahují vůbec zvláštního hesla „Rechtsordnung“.

Vedle zmíněného užšího pojetí pojmu p-ho ř-u ve smyslu práva objektivního nacházíme však v písemnictví občas i pojetí širší; pro tento širší výměr znamená pak p. ř. nejen soujem všeho objektivního práva, nýbrž i soubor všech t. zv. „právních poměrů“, v tom či onom okamžiku v jistém národě nebo na jistém území existujících. Tím rozšiřuje se, jak zřejmo, pojem p-ho ř-u i na oblast toho, čemu se říká „právo subjektivní“ a znamená pak tolik, jako soubor všeho objektivního jakož i subjektivního práva (právních poměrů), na základě onoho vzniklého. V tomto širším smyslu mluví na př. o „Privatrechtsordnung“ Ott, Geschichte und Grundlehren des österr. Rechtsfürsorgeverfahrens, str. 69. Avšak ani užší pojetí p-ho ř-u není v běžné literatuře zcela jasné a to proto, poněvadž jím není ani pojem objektivního práva. Tento pojem bývá totiž zcela pravidelně vztahován pouze na obecná pravidla právní, jichž prototypem jest zákon ve smyslu materiálním. Jejich obecnost spatřuje se v tom, že upravují „chování“ (Tilsch) mnoha nebo aspoň více lidí, nebo že se aspoň nevztahují pouze na jedinou konkrétní skutkovou podstatu, nýbrž na celou řadu stejných skutkových podstat, časově po sobě se uskutečňujících. Proto typ t. zv. lex specialis se považuje za zjev výjimečný. Proti tomuto objektivnímu právu stojí, jak známo, právo subjektivní (právní nároky, oprávnění atd.), které nebývá chápáno jako nějaké „zásady“ nebo „pravidla“, nýbrž jehož podstata zpravidla vysvětluje se v nauce právním zájmem nebo právní mocí toho, komu přináleží. Takto konstruováno jeví se pak právo subjektivní něčím naprosto jiným a toto genere od práva objektivního odlišným a ona širší konstrukce pojmu p-ho ř-u jakožto souboru všech právních zásad či pravidel, jakož i zároveň všech právních poměrů (subjektivních práv) v jejich vztahu k příslušným právním závazkům či povinnostem, t. j. soujem všeho objektivního a subjektivního práva, stává se tím systematicky velmi pochybnou.

Nověji bývá chápán pojem p-ho ř-u jasněji a soustavněji jakožto jednotný

soubor právních norem. Dřívější mnohoznačné pojmy: „zásady“, „pravidla“ a „právní poměry“ nahrazeny jsou zde jednotným a jednoznačným pojmem právní normy. Podle toho, zahrneme-li do tohoto souboru všechny nebo jen některé právní normy, stává se obsah p-ho ř-u širší nebo užší. Je na př. možno zahrnouti do něj pouze normy prvotní (s původní relevancí právní) a obecné a vyloučiti z nej veškeré normy druhotné. Pak byl by p. ř. souborem všech zákonů, pokud nejsou *leges speciales*. Nedůsledné však bylo by, kdybychom do p-ho ř-u pojímali z téhož druhu právních norem (na př. obecných a druhotných) jen některé — na př. nařízení — a jiné opomíjeli. Takové nedůsledné pojmání p-ho ř-u vyskytuje se však často a bývá snad následkem tradičních předpisů o publikaci právních norem v oficiálních, k tomu určených sbírkách (srov. u nás § 1 zák. č. 139/1919 Sb.). Má se pak za to, že veškerý p. ř. toho kterého státu obsažen jest v jeho oficiální sbírce a že tudíž normy, které v ní nejsou, nejsou ani součástí p-ho ř-u.

Širší a důslednější pojetí p-ho ř-u čítá k němu nejen více nebo méně libovolnou výše z celku právních norem, nýbrž všechny právní normy vůbec bez ohledu na jejich obecnost (abstraktnost) nebo konkrétnost. (Oba tyto znaky jsou svou podstatou ostatně vždy relativní: tatáž norma může býti obecnou vůči konkrétnější a zároveň konkrétní vůči ještě obecnější, než jest sama.) Zabírá do něj tedy i to, čemu se tradičně říká „subjektivní právo“, jenže pro toto novější pojetí (Kelsen a jiní příslušníci normativní teorie) není již subjektivní právo něco, co by se svou podstatou od objektivního zásadně odlišovalo, nýbrž i ono jest výrazem něčeho, co býti má, t. j. normou resp. mnohostí norem. Této objektivisaci všeho práva (dříve ze dvou naprosto nestejnorodých složek se skládajícího, t. j. objektivního a subjektivního) hovoří známá konstrukce stupňovitosti čili hierarchického uspořádání právních norem v p-m ř-ě (Merkel).

Že p. ř. musí býti nějakým způsobem ustrojen jako celek či soustava nebo jednotný systém, od jiných podobných celků odlišný a odlišitelný, pocítovala právní věda odedávna. Vždyť jen za tohoto předpokladu bylo možno mluvit o právu (t. j. p-m ř-ě) římském, rakouském, českém a pod. O tom však, co vlastně tento celek neboli jednotu p-ho ř-u jakožto souboru

mnohých jednotlivých právních norem tvoří či ustavuje, nebylo v tradiční nauce nijaké jasnosti. Teprve v novější době bylo k tomu poukázáno (viz na př. Weyr, *Základy filosofie právní*), že takovýmto jednotícím tmelem může býti buď prvek obsahový (normy určitého obsahu nebo obsahově určitému principu), nebo formální (normy, pocházející od téhož normotvorného subjektu; princip delegační). Chceme-li určitý normový soubor chápati dynamicky, t. j. v časovém toku jeho změn a doplňků, je třeba prvku formálního, který vede k původní a nejvyšší normě (Ursprungsnorm ve smyslu Kelsenově), z níž veškeré ostatní normy normového souboru čerpají svou právní relevanci. Této konstrukci hovoří představa jednotného normového souboru jakožto pyramidy, jejíž vrchol představuje právě onu původní normu a jest zárukou jednotnosti souboru. Pro toto pojetí byl by na př. v československém p-m ř-ě takovou původní (ústavní) normou známý zák. č. 11/1918 Sb., jímž a na jehož základě počal se vyvíjeti tento řád. Poukazem na onen zákon musí býti možno ospravedlniti platnost (normativní existenci) každé čl. právní normy; zákon sám však nelze již ospravedlňovat, nýbrž pouze jako platný předpokládat. V této souvislosti dlužno též upozorniti, že zjišťování takové hypotetické původní normy pro jednotlivé p. ř-y nemůže býti nikdy věcí nějakého induktivně-historického šetření, nýbrž jest pouhou noetickou konstrukcí, ovšem nezbytnou. Původní normu možno však teoreticky umístit (konstruovat) i mimo příslušný pozitivní p. ř. asi tak, že bychom na př. prohlásili, že původní normou (ohniskem) čl. p-ho ř-u jest norma následujícího obsahu: „Za platnou čl. právní normu budiž považováno vše, co přímo nebo nepřímo plyne, pokud se týče plynouti bude z vůle Národního výboru čl.“ Vůči této hypotetické (předpokládané) normě byl by pak i zák. č. 11/1918 normou odvozenou, delegovanou. Každý p. ř. musí míti původní normu (ohnisko) ve smyslu zde naznačeném, má-li býti chápán jako celek (soubor, soustava). Že bude její vyhledávání v jednotlivých případech — vzpomeňme na př. toho, čemu se říká „římské právo“ a co nesporně chápáno bývá jako taková jednotka! — dosti obtížné, nebudiž popíráno.

P. ř. jako soubor norem určitého druhu není jen jednotkou normativní, nýbrž

tvoří jednotku i jako předmět vědeckého poznávání. Obecně jest tato zásada odevdávna uznávána, byť i velmi často jen nevědomky. Zásada ta znamená, že při poznávání určitého normového souboru (na př. čl. p-ho ř-u) musí býti pro poznávající subjekt existence a obsah jiných podobných normových souborů, na př. p-ho ř-u francouzského, německého atd., naprosto irrelevantní, t. j. soubory ty pro něj neexistují. To obecně uznávalo a uznává se jako samozřejmé, než v několika případech tradiční nauka proti oné zásadě přece hřeší. Jako nejznámější příklady toho druhu mohou býti uvedeny jednak doktrina přirozeněprávní, pokud učí, že mají se — zpravidla *juris corrigendi gratia* — korigovati poznatky, čerpané z pozitivního p-ho ř-u obsahem přirozeněprávního řádu, při čemž oba řády považovány bývají za soubory zásadně samostatné, t. j. svrchované; jednak doktrina mezinárodního práva, pokud i ona vychází z podobného předpokladu (samostatnost vnitrostátního a mezinárodního p-ho ř-u), přes to však domnívá se, že jest dovoleno uvažovati současně s hlediska obou těchto řádů, jak se stává, když určitému povinnostnímu subjektu (orgánu), který jeví se povinnostním subjektem pouze s hlediska určitého normového souboru (jako na př. hlavy států), přičítají se současně funkce a povinnosti plynoucí z jiného samostatného souboru normového (sc. mezinárodního). Této konstrukci mezinárodního práva či p-ho ř-u jako samostatného normového souboru vedle stejně samostatného vnitrostátního p-ho ř-u (kteréhokoliv), říká se v nauce „dualistická“. Proti ní stojí konstrukce monistická, která si uvědomuje, že za předpokladu samostatnosti (svrchovanosti) vnitrostátního p-ho ř-u nemůže současně existovati — rozumí se: normativně — žádný jiný p. ř., tedy také ne mezinárodní, pokud jej předpokládáme rovněž jako samostatný (svrchovaný) normový soubor. Má-li tudíž obsah obou řádů současně platit, musí býti zjednáán normativní vztah mezi nimi a to tak, že jeden z nich bude podřízen druhému a ztratí tím svou samostatnost (svrchovanost) vzhledem k nadřízenému, jsa pouhým dílčím normovým souborem. Zastánci této monistické konstrukce rozcházejí se však v názoru na to, zdali musí právě jeden z nich býti nadřízený (vyšší, hodnotnější) a který. Jedni tvrdí, že to nutně musí býti mezinárodní p. ř. (Verdross), druhí domnívají se, že jím

může býti ten nebo onen (Kelsen, Weyr a j.) a podle toho, který jím bude, mluví pak buď o primátu práva mezinárodního, nebo o primátu práva vnitrostátního. Volba toho či onoho hlediska závisí podle nich od konkrétní úpravy p-ch ř-ů vnitrostátních a p-ho ř-u mezinárodního. Kde na př. jako zajisté v ústavní listině čl., nenajdeme žádné stopy po nějakém ústavodárcem zamýšleném omezení svrchovaného zákonodárného orgánu (u nás Národního shromáždění), kde tedy nesporně platí zásada, že vše to, na čem se zákonodárce usnesl, ať se to přičí obsahově jakýmkoliv jiným normám, tedy po případě i mezinárodním, jen když zákonodárce zachovává při tom příslušné procesní předpisy vnitrostátní, dlužno pokládat za platnou část dotyčného p-ho ř-u, tam zajisté bude spíše vyhovovati konstrukce primátu práva (p-ho ř-u) vnitrostátního. Kde naopak vnitrostátní ústavodárce projevil vůli omeziti vnitrostátního zákonodárce (ať ústavního nebo obyčejného) tím či oním způsobem, tedy zejména tak, že mu zásadně upře schopnost tvořiti normy, které by se obsahově přičily normám p-ho ř-u mezinárodního, tam nesporně byla by na místě spíše konstrukce primátu p-ho ř-u mezinárodního.

Za předpokladu primátu, t. j. svrchovanosti p-ho ř-u vnitrostátního stává se obsah norem mezinárodněprávních (které patří dnešního dne většinou k typu norem smluvních) součástí vnitrostátního p-ho ř-u tím, že orgány tohoto vnitrostátního p-ho ř-u onen obsah do něj recipují, na př. příslušným schválením mezinárodních smluv vnitrostátním parlamentem nebo hlavou státu; srov. § 64, odst. 1., č. 1 úst. list. Tato, ostatně nikoliv nová teorie recepce nazývá se v nauce teorií transformací, poněvadž onou recepcí „transformují“ se jaksi mezinárodněprávní normy v normy vnitrostátní a právní relevance takto recipovaných mezinárodních norem plyne pak z ohniska vnitrostátního (vnitrostátní ústavy).

Otázka, zdali vnitrostátní ústavou popřípadě předepsanou ratihabací mezinárodní smlouvy parlamentem nabývá tato smlouva platnosti „jakožto akt mezinárodní nebo toliko účinnosti v ohledu státoprávním“ (srov. Pražák, Rakouské právo ústavní III., str. 232, IV., str. 83; 1902, 1903), bývá v písemnictví kladena nesprávně a proto se jednotliví autoři v jejím řešení rozcházejí. Praví-li se totiž:

mezinárodní smlouva, pak předpokládá se tím již, že jde o normu, která patří do normového souboru mezinárodního. Taková smlouva (smluvní norma) může být uzavřena, pokud se týče stanovena pouze od činitelů, které k tomu povolává mezinárodní p. ř.; je-li však uzavřena činiteli, kteří nutně se jeví jako orgány vnitrostátního p-ho ř-u (hlava státu, vláda, parlament a pod.), pak uzavření její jest skutkovou podstatou relevantní podle onoho vnitrostátního p-ho ř-u. Je-li pak podle tohoto řádu k platnosti smluvní normy zapotřebí, aby ji ještě někdo jiný než činitelé, kteří ji sjednávají (hlava státu nebo vláda), dodatečně schválil (parlament), pak arcit před tímto schválením nemůže být její obsah platnou součástí vnitrostátního p-ho ř-u. Je ovšem myslitelné, že podle jiného p-ho ř-u (na př. mezinárodního) by platila zásada, že k platnosti smlouvy stačí její sjednání a že není třeba dodatečného schválení tím či oním činitelem. Pak by ona skutková podstata s hlediska jednoho normového souboru byla schopna vyvolati vznik platné normy (smluvní), avšak podle jiného normového souboru, který by vyžadoval ještě dodatečného schválení, nikoliv. V tom nebylo by o sobě žádné anomalie a záhady, poněvadž je přirozeno, že tutéž skutkovou podstatu lze posuzovat (hodnotit) s hlediska dvou nebo více různých normových souborů, jako na př. mravního a právního, nebo čl. a francouzského p-ho ř-u atd.; možno tak však činiti pouze posloupně, nikoliv současně. K Pražákově poznámce n. u. m. III, str. 232, spisovatelem nijak dále neodůvodňované, že „nezdá se mu býti možno považovati smlouvu v ohledu mezinárodním za platnou, v ohledu státoprávním však za neplatnou“, dlužno dodati, že taková nemožnost objeví se jen s hlediska monistické konstrukce poměru mezi právem vnitrostátním a mezinárodním. Svou geniální intuicí juristickou vytušil i zde tento velký český právník tím, že se přidal k oné konstrukci, správnou cestu k řešení problému.

Shora bylo již naznačeno, že považujeme — s hlediska noetického — zásadně za stejně přípustnou konstrukci primátu práva mezinárodního jako vnitrostátního. S hlediska politického však budou se třídit lidé ve dvě skupiny podle toho, se kterou konstrukcí více sympatisují: ke konstrukci primátu mezinárodního práva budou tíhnouti internacionálně založení

pacifisté, ke konstrukci druhé vnitrostátní nacionální imperialisté. Oni budou přátí dalšímu rozvoji a utužení mezinárodního společenství států, tito budou hájiti spíše ideál absolutní vnitrostátní suverenity (svrchovanosti).

Vývoj vzájemných styků jednotlivých států (zejména evropských) a tím i úpravy poměru mezi jednotlivými p-mi ř-y vnitrostátními učinil po světové válce mocný krok ku předu ve směru povšechné internacionalisace. To znamená nesporně výhodu pro konstrukci primátu mezinárodního práva, jelikož konstrukce ta nabývá pro teoretika poměrně vždy větší heuristické ceny. Než vývoj ten do dnešního dne nedospěl podle obecného názoru nijak svého konce, nýbrž zastavil se zatím jaksi ve prostřed cesty. Na obloze budoucnosti rysují se sice vždy jasněji obrysy jakéhosi světového právního řádu a tím i světového „nadstátu“, ale to, co dosud vykonaly mírové smlouvy a zejména jimi vytvořená Společnost národů, jest zatím ještě příliš mlhavé, jmenovitě ústrojí vnitrostátních p-ch ř-ů zařízeno jest ještě namnoze s hlediska primátu těchto řádů a nikoliv řádu mezinárodního. Naproti tomu mírové a jiné smlouvy, recipované do nich, stojí opět zřejmě na stanovisku opačném, čímž vzniká ideový rozpor a juristický problém teoreticky neřešitelný.

Jako konkrétní příklad budiž zde uveden čl. právní řád. V jeho ohnisku (zák. č. 11/1918) jakož i v ústavní listině není, jak již bylo shora stručně poznamenáno, žádné stopy po nějakém omezení vnitrostátního zákonodárce normami vyššími, t. j. mezinárodními. V § 6 úst. list., kde bychom takové omezení nejspíše hledali, přiznává se Národnímu shromáždění plná, ničím neomezená kompetence zákonodárná (viz k tomu heslo Národní shromáždění). V čl. I. uvoz. zák. k úst. list. (č. 121/1920 Sb.) nacházíme pak pouze omezení obecného zákonodárce ústavním; ústavní zákonodárce sám i zde zůstává naprosto neomezen, což znamená, že s hlediska ústavní listiny, t. j. základní organizační normy vnitrostátní, jakýkoliv normativní obsah může se státi platným ústavním předpisem (viz k tomu § 33 úst. list.). To znamená dále, že ústavní listina stojí nesporně na stanovisku své absolutní svrchovanosti normotvorné. S tímto nesporným stanoviskem dlužno však srovnati stanovisko mezinárodní smlouvy mezi členy mocnostmi a spojenými a přidruže-

nými a Československem ze dne 10. IX. 1919, v jejímž prvním článku se praví, že „Československo se zavazuje, že ustanovení, obsažená ve čl. 2 až 8 této hlavy budou uznány za základní zákony, že žádný zákon, nařízení, ani úkon úřední nebude v odporu nebo nesouhlase s těmito ustanoveními a že žádný zákon, žádné nařízení ani žádný úkon úřední proti nim nebude mítí moci.“ Zde tedy nacházíme vyjádřeno zcela zjevně stanovisko primátu mezinárodního práva, pokud právě citovaná norma chce býti právním omezením pro budoucího vnitrostátního zákonodárce, ústavního nevyjímaje. To by tudíž při nejmenším vyžadovalo vnitrostátní ústavní normy, která by ona ustanovení prohlásila za nezměnitelná vnitrostátním zákonodárstvím (viz k tomu Weyr, *Soustava čsl. práva státního*, 2. vyd., str. 81; o možnosti nezměnitelných norem srov. Weyr, *Základy filosofie právní*, str. 106). Nic takového se však nestalo a zásadní rozpor mezi stanoviskem ústavní listiny (primát a suverenita vnitrostátního p-ho ř-u) a citované mezinárodní smlouvy (primát mezinárodního p-ho ř-u) bohužel tedy zůstal. Teorie nemá tudíž vůči tomuto rozporu jiné možnosti, než jej konstatovati a uvědomiti si, že za předpokladu primátu (suverenity) čl. p-ho ř-u onen závazek, vyslovený citovanou mezinárodní smlouvou, nemá právního významu. Tento neodbytný důsledek byl mně v německém písemnictví vytýkán (srov. na př. Laun, *Nationalitätenfrage einschließlich des Minderheitsrechtes* ve Struppově *Wörterbuch des Völkerrechts* II, str. 82, podobně i Ernst Isay, *Völkerrecht*, str. 17, 1924), poněvadž byl patrně považován za následek přepjatého nacionalistického (imperialistického) stanoviska, avšak, jak z hořejších vývodů plyne, zcela neprávem. Stejně neprávem bývá vytýkáno čl. zákonodárci, že do svého p-ho ř-u nepojal ustanovení, kterým by se výslovně a slavnostně své vnitrostátní svrchovanosti vzdával, neboť podobně zachovali se i ostatní ústavodárci po světové válce. Nejsou to tito ústavodárci, kteří zavinili, že pacifistické dílo mírových konferencí nebylo zcela dokonáno a že tedy zůstal po světové válce vzpomenuť zásadní rozpor mezi ideologií mezinárodní a vnitrostátní svrchovanosti (pacifismu a imperialismu) v celé Evropě nerozřešen. Pravými vinníky tohoto poměrně zajisté neutěšeného stavu zdají se býti ti, kdož se před světovou válkou kaž-

dému skutečnému pokroku mezinárodně-právní organizace států ve jménu imperialistického hesla vnitrostátní suverenity bránili (vzpomeňme na př. dějin Haagských konferencí!) a způsobili tím, že to, čeho bylo mírovými úmluvami po světové válce dosaženo, musí se spravedlivému posuzovateli jeviti jako nečekaný a úžasný pokrok. Žádati na strůjcích nových poměrů v Evropě více, bylo by nespravedlivé.

Shora citované ustanovení prvního článku smlouvy St. Germainské je ostatně i s hlediska nomopojetického chatrné. Je zejména velmi nejasné, jak si jeho autoři představovali závazek, že „žádné nařízení ani žádný úkon úřední — patrně jsou těmito „úkony“ míněny soudní rozsudky a administrativní rozhodnutí — nemají mítí proti nim moci.“ Neboť posláním vnitrostátních nařízení a úkonů úředních jakožto druhotných norem jest, jak známo, aby hověly vnitrostátním prvotním normám (zákonům); tím pro monistickou konstrukci jest již také řečeno, že nemohou zároveň nehověti zásadám práva mezinárodního.

Literatura.

Weyr: „Základy filosofie právní“ 1920; týž: „Soustava československého práva státního“ 1924; Kelsen: „Allgemeine Staatslehre“ 1925; týž: „Das Problem der Souveränität und die Theorie des Völkerrechts“ 1920; Verdross: „Die Einheit des rechtlichen Weltbildes“ 1923; Anzilotti: „Lehrbuch des Völkerrechts“ sv. I., 1929.

František Weyr.

Právnícká osoba.

I. **Struktura pojmu p-e o-y.** I. P. o. je výraz velmi mnohoznačný, a to proto, poněvadž struktura pojmu je nejasná, pramenící v různých a rozdílných hlediscích, mnohdy nesrovnatelných a nejasných. Pojem p-e o-y jako pojem osoby vůbec byl v právní vědě XIX. stol. spojován s pojmem subjektivního práva a již tím dostal tento pojem nejistou základnu a nejasné ohraničení, neboť pojem subjektivního práva nebyl v XIX. stol. nijak ustálen a v dozvucích této nauky v XX. stol. nepřidalo se nic, čím by se pojem tento ustálil. Poněcháváme stranou otázku, zda takové ujasnění a ustálení je vůbec možné, zda vada není inherentní samotné struktuře pojmové. Na druhé straně je pojem p-e o-y odrazem filosofického názoru na společnost. Pojem subjektivního práva je ve všech svých odstínech pojmem na pozitiv-